

УДК 37.013: 165.242.1:796-057.36

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ САМОПІЗНАННЯ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-РИКОРДОННИКІВ У ПРОЦЕСІ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

Сивохоп Едуард Миколайович
Маріонда Іван Іванович
м.Ужгород

В статті розглянуто педагогічні умови формування самопізнання майбутніх офіцерів-прикордонників в процесі фізичної підготовки.

Ключові слова: формування готовності, самопізнання, майбутні офіцери-прикордонники, фізична підготовка.

Ефективне формування готовності курсантів до самопізнання в процесі фізичної підготовки обумовлено комплексом педагогічних умов. Під педагогічними умовами розуміємо фактори, які забезпечують ефективність навчального процесу [1].

Метою нашого дослідження є теоретично виділити педагогічні умови формування самопізнання майбутніх офіцерів-прикордонників в процесі фізичної підготовки

Результати дослідження та їх обговорення. Для дослідження ми визначили дві групи педагогічних умов: організаційно-педагогічні та особистісно-орієнтовані. Такий вибір обумовлений специфікою предмету дослідження.

Організаційно-педагогічні умови.

1. *Орієнтування курсантів на ціннісне ставлення до формування особистості.* На основі самопізнання відбувається вдосконалення самого себе. Однією зі складових необхідного знання про себе є знання про своє фізичне «Я», що має особливу значущість. Воно впливає на зміну цінностей, мотивів, потреб особистості, є основою Я-концепції. Її фізичною складовою виступає образ тіла, що включає особливості індивідуального самосприйняття: сукупність знань, уявлень, тілесного досвіду особистості. За коректної оцінки педагогом курсанта виявляється вплив на формування адекватних і перспективних знань про нього, підвищується якість педагогічної взаємодії.

Ця педагогічна умова спрямовує на якісну зміну самосвідомості і Я-концепції; під впливом використання засобів фізичної

підготовки вона спрямована на розвиток і зміну організму й тіла.

2. *Створення установки на продуктивну взаємодію між викладачем і курсантом.* У процесі спільної діяльності викладача і курсанта відбувається формування самосвідомості курсантів, основними функціями якого є пізнання себе й самовдосконалення. В ході активної взаємодії руйнується сформований негативний стереотип ставлення до фізкультурно-спортивної діяльності, проявляється внутрішнє прагнення змінити, «переконструювати» себе.

Включення курсантів до системи довірливих, особистісних відносин з викладачем стимулює їхню пізнавальну активність, створює сприятливий психологічний клімат, гуманітаризує освітнє середовище академічних і позааудиторних занять [3].

Застосування широкого спектра неформальних прийомів спілкування в процесі проведення занять, уміння вести дискусію, формування спільної творчої діяльності, індивідуального ставлення курсанта до запропонованого змісту фізичної підготовки – все це сприяє психолого-педагогічній підтримці унікального розвитку кожного курсанта відповідно до вибору умов для самореалізації й самовдосконалення особистості.

Характер спілкування педагога багато в чому визначається вмінням збагнути внутрішній світ своїх учнів, забезпечити відповідальну, розумово й емоційно адекватну реакцію вихованців.

Творчий діалог з викладачем, його емоційна підтримка зусиль курсанта допомагають останньому набутти впевненості у своїх силах, переконаності у значущості й необхідності самопізнання.

3. *Етапність і послідовність формування готовності до самопізнання.* На кожному етапі передбачалося вирішення певних завдань, забезпечувалося позитивне ставлення курсантів до процесу самопізнання, розвивався інтерес до фізкультурно-

спортивної діяльності, пробуджувалася потреба у всебічному аналізі власних достоїнств і недоліків, вирішувалися завдання особистісного самовизначення, розвитку здібностей до самопроекування програми фізичного самовдосконалення.

Експеримент проходив поетапно – від нижчого щабля до вищого. Послідовно, на певних етапах створювалися ситуації проблемного характеру; використовувалася система творчих завдань, організовувалися дискусії та семінарські заняття.

4. *Регулярне проведення консультацій з метою створення інформативної бази для засвоєння цінностей самопізнання в процесі фізичної підготовки.* За цієї умови створюються передумови для виховання позитивного ставлення курсантів до оптимального вибору адекватних засобів і методів цілеспрямованих впливів на свій організм.

На консультаціях триває формування навичок і вмінь орієнтування в науковій і навчальній інформації (вміння розбиратися в потоці різноманітної інформації, вести пошук та обирати джерела інформації залежно від аспекту вивчення проблеми, залучати додаткові джерела з метою більш повного розуміння того, що досліджується). Дуже важливо, щоб викладач на консультаціях актуалізував і стимулював курсанта до фізичного самопізнання.

5. *Орієнтація курсантів на довгострокову програму самопізнання.* Опанувавши способи самопізнання, курсант може усвідомлено і самостійно давати установку на формування програми роботи над собою, після того як закінчиться курс фізичної підготовки у ВВНЗ. Для цього курсант розробляє найближчі, середні й далекі перспективи індивідуального розвитку засобами фізичної підготовки, формує вміння й бажання самостійного поповнення своїх знань, удосконалення вмінь і навичок.

Розробка курсантами довгострокової програми фізичного самопізнання є можливою за умов оволодіння спеціальними знаннями, у процесі яких виробляються необхідні якості, вміння й навички, а також за наявності рухового досвіду особистості.

Особистісно-орієнтовані умови.

1. *Визначення вектора самопізнання в процесі фізичної підготовки з урахуванням цінностей особистості.* Цілі й завдання повинні бути посильними, ясними, привабливими. Для цього освітній процес було побудовано так, щоб ціннісні уявлення перетворювалися на перевірені особистим досвідом реальні мотиви самопізнання в процесі фізичної підготовки, брали активну участь у формуванні гуманітарної культури майбутніх офіцерів-прикордонників.

Орієнтація індивідуальної програми самовдосконалення на постійну постановку завдань і вибір на основі отриманих операційних знань адекватних засобів їхнього вирішення є визначальним фактором самопізнання. Вмотивований інтерес до самопізнання, переконаність у правильності обраного шляху свідчать про сформованість відповідальності стосовно свого фізичного розвитку, певних пріоритетів у ціннісних орієнтаціях курсанта.

2. *Забезпечення курсантів різноманітними методиками щодо виявлення свого психофізичного стану.* Об'єктивна оцінка курсантом свого фізичного і психічного стану є свого роду індикатором і регулятором його поведінки. У цьому зв'язку викладач повинен пропонувати різноманітні, нестандартні методики, які підходили б курсантам.

За час експерименту курсантам пропонувалися сучасні методики самопізнання своїх психофізичних можливостей, розроблявся зміст психофізичної самохарактеристики, на основі якої

було складено програму самовдосконалення [5].

Будь-який метод базується на обміні цінностями, знаннями, змінами, на взаємоповазі й довірі викладача і курсанта. Тому від вибору методів багато в чому залежить реалізація формування готовності до самопізнання.

Зміст різноманітних методик включав критичне ставлення до особистого фізкультурно-спортивного досвіду; мобілізацію психічних і фізичних можливостей у досягненні поставлених цілей; розвиток самодисципліни, волевих зусиль; авторський пошук методів самопізнання, адекватних власним можливостям.

3. *Вільний вибір курсантами видів фізичної активності, адекватних фізкультурно-спортивній діяльності у ВВНЗ.* Визначення цілей своєї діяльності є показником активності особистості, вираженням суб'єктивної позиції курсанта в процесі фізичного самопізнання. Коли ж мета задається курсантові викладачем, а сам курсант її не приймає, то така діяльність буде пасивною. У структурі самоосвіти виділено такі елементи як: визначення мети й порівняння її із власними можливостями; розгляд умов, необхідних для досягнення мети. Правильно поставлена мета визначає свідому діяльність людини. Виходячи з конкретних умов, курсанти ставлять певні цілі фізичного саморозвитку, самореалізації, самовдосконалення, здійснюючи тим самим передбачення і прогнозування своїх практичних дій [4].

4. *Досягнення курсантами особистісно-значущих результатів фізичного самовдосконалення; розширення і збагачення індивідуального досвіду.* Досягнення особистісно-значущих результатів дає певний стимул для подальшого самопізнання, емоційно заряджає особистість. За цієї умови розкриваються кращі прояви курсантів, зростає роль пізнавальної активності й самостійності курсантів, а також потреби до набуття нових знань і установки на майбутню творчу, пізнавальну діяльність. Здобуваючи індивідуальний досвід, курсант здатен самостійно відшукувати необхідні для успішної діяльності знання, навички й уміння (застосовувати методику й техніку творчої розробки завдань, поглиблювати знання, самостійно освоювати нові системи). Курсанти мають бажання більше довідатися про себе, свій організм і способи управління життєдіяльністю [2].

Ми дійшли до висновку, що для забезпечення ефективності формування компонентів готовності до самопізнання визначили педагогічні умови цього процесу. Ми виділили два види умов: організаційно-педагогічні й особистісно-орієнтовані. Організаційно-педагогічні умови представлені такими: організаційно-педагогічні (орієнтація курсантів на ціннісне ставлення до формування особистості, створення установки на продуктивну взаємодію між викладачем і курсантом, етапність і послідовність формування готовності до самопізнання, регулярне проведення консультацій з метою створення інформативної бази для засвоєння цінностей самопізнання в процесі фізичної підготовки, орієнтація курсантів на довгострокову програму самопізнання). Особистісно-орієнтовані включають такі: визначення вектора самопізнання в процесі фізичної підготовки з урахуванням цінностей особистості, забезпечення курсантів різноманітними методиками щодо виявлення свого психофізичного стану, вільний вибір курсантами видів фізичної активності, адекватних фізкультурно-спортивній діяльності у ВВНЗ, досягнення курсантами особистісно-значущих результатів фізичного самовдосконалення, розширення і збагачення індивідуального досвіду.

Література і джерела

1. Галузинський В.М. Основи педагогіки та психології вищої школи в Україні: Навч. посіб. / В.М.Галузинський, М.Б.Євтух. – К.: Інтеллект, 1995. – 168 с.
2. Загорко І.П. Специальная физическая подготовка в высших учебных заведениях МВД Украины с учетом индивидуальных особенностей моторики курсантов: дис. канд. наук по физ. воспитанию и спорту: спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення»/ Иван Петрович Загорко / НУФВСУ. – К., 2001. – 197 с.
3. Ильин Е.П. Психология физического воспитания / Е.П.Ильин. – СПб.: Изд-во РГПУ им. А.И.Герцена, 2000. – 486 с.
4. Калініченко А.І. Педагогічні умови організації самовиховання студентської молоді: автор. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец.

13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Анжеліка Іванівна Калініченко. – Тернопіль, 2002. – 19 с.

5. Лисенко Л. В. Педагогічні умови забезпечення професійно орієнтованої виховної роботи в студентській групі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Лариса Вікторівна Лисенко. – Х., 1998. – 17 с.

В статье рассмотрены педагогические условия формирования самопознания будущих офицеров-пограничников в процессе физической подготовки.

Ключевые слова: формирование готовности, самопознание, будущие офицеры-пограничники, физическая подготовка.

The authors of the article have considered pedagogical conditions for the formation of self-knowledge of future officers, border-guards in the process of physical training.

Keywords: readiness formation, self-knowledge, future border-guards, physical training.